

ФЕРДИНАНД
ФОН
ШИРАХ

ПОКА РАН НЯ

ТИ НІКОЛИ НЕ ЗНАЄШ НАПЕВНО,
ХТО ВИНЕН, А ХТО НІ

Фердинанд фон Ширах

Покарання

Коли тихо, відбувається найбільше.

Серен К'єркеґор

Народна засідателька

Катаріна зростала у Верхньому Шварцвальді. Одинадцять ферм на висоті 1100 метрів, капличка й продуктова крамниця, яка працювала лише в понеділок. Вони жили в останній хаті, триповерховій садибі з гостроверхим дахом. То був батьківський дім її матері. За будинком починався ліс, ще далі – скелі, а тоді знову ліс. Вона була єдиною дитиною на все село.

Її батько обіймав посаду прокуриса на фабриці паперу, мати вчителювала. Обоє працювали в долині – у місті. Катаріна часто ходила після школи у фірму до батька. Їй тоді було одинадцять. Вона перебувала в офісі, коли він домовлявся за ціни, знижки чи терміни доставляння, чула всі його телефонні дзвінки, він пояснював їй окремі деталі стільки часу, скільки треба було, щоб вона все зрозуміла. На канікулах батько брав Катаріну із собою у відрядження. Дівчина пакувала його валізи, викладала костюми й чекала в готелі на його повернення з робочих зустрічей. У тринадцять років вона була на півголови вища за свого батька, росла дуже тендітною дівчиною, мала світлу шкіру й майже абсолютно чорне волосся. Батько називав її Білосніжкою й щиро сміявся, коли йому казали, що в нього дуже молода дружина.

Два тижні після того, як Катаріна відсвяткувала своє чотирнадцятиріччя, вперше в тому році засніжило. Було дуже світло й дуже холодно. У дворі перед домом лежав ґонт, яким батько збирався підлатати дах іще до початку зими. Як і щоранку, вона поїхала з матір'ю до школи. Попереду їхала вантажівка. Мати за цілий ранок не зронила ні слова.

– Твій тато закохався в іншу жінку, – нарешті порушила мовчанку мати. На деревах лежав сніг, на скелях лежав сніг. Вони обігнали вантажівку. На її боці виднівся напис «Фрукти півдня», кожна буква іншого кольору.

– У свою секретарку, – додала мати.

Вона перевищувала швидкість. Катаріна знала секретарку, та завжди була дуже милою. Батько їй нічого не сказав. Ця думка її не полишала. Вона вп'ялася нігтями у свій портфель так сильно, що відчула біль.

Батько переїхав до будинку в місті. Відтоді Катаріна його більше не бачила.

Півроку по тому вікна маєтку загатили дошками, з крана спустили воду, від'єднали струм. Мати з Катаріною переїхали в Бонн. Там жили родичі.

Катаріні знадобився рік, щоб відучити себе від діалекту. Вона писала політичні статті до шкільної газети. Коли їй виповнилося шістнадцять, місцева щоденна газета надрукувала її перший текст. Вона уважно стежила за кожним своїм учинком.

Оскільки Катаріна найкраще склала випускні іспити, їй довелося виступати з промовою на випускному в актовій залі школи. Це не приносило задоволення. Пізніше, на вечірці, вона випила зайвого. Катаріна танцювала з однокласником. Поцілувавши його, відчула ерекцію крізь його джинси. Він носив окуляри в роговій оправі й мав постійно спітнілі долоні. Іноді вона думала про інших чоловіків, цілеспрямованих, дорослих мужчин, які крутилися довкола неї, сиплючи компліментами про її вроду. Утім, вони й надалі залишалися їй чужими, надто далекими від того, з чим вона зналася.

Молодик відвіз її додому. Вона задовольнила його в машині, коли вони зупинилися перед її квартирою. У цей час Катаріна роздумувала над помилками у своїй промові. Потім дівчина піднялася сходами нагору. У ванній кімнаті вона знову порізала зап'ястя ножицями для обрізання нігтів. На цей раз кровоточило сильніше, ніж зазвичай. Вона спробувала відшукати бинт. Пляшечки та тюбики попадали в умивальник. «Я зіпсований товар», – подумала тоді.

Після вступних іспитів Катаріна переїхала зі шкільною подругою до двокімнатної квартири й почала вивчати політологію. По

завершенні другого семестру їй запропонували посаду студентки-асистента, на вихідних вона підробляла моделлю спідньої білизни для рекламних каталогів.

Під час четвертого семестру Катаріна пішла на практику до депутата ландтагу¹. Той був родом з Айфелю, його батьки мали там магазин модного одягу. Він став депутатом уперше. На вигляд він дечим нагадував старшу версію її дотеперішніх хлопців, ще досі зациклений на собі, більше хлопчисько, ніж мужчина, на зріст малий, але коренастий, обличчя кругле, приємне. Вона не вірила в його політичну кар'єру, але не обмовилася про це ні словом. Під час поїздки до свого виборчого округу він представив її своїм друзям. «Він пишається мною», – так тоді подумала. За вечерею вони обговорювали його завтрашній виступ, він перегнувся через стіл та поцілував її. Тоді вони пішли до готельного номера. Він був настільки збудженим, що одразу ж кінчив. Через це почувався присоромленим, а вона намагалася його розрадити.

Катаріна не виїхала зі своєї квартири, хоча тепер майже завжди ночувала в нього. Іноді вони кудись подорожували, але ненадовго, адже він постійно був завалений роботою. Вона вкрай обережно вносила зміни в його доповіді, бо не хотіла його травмувати. Коли вони спали разом, він втрачав контроль над власним тілом. Це її зворушувало.

Закінчення навчання не святкувала. Своїм знайомим та сім'ї вона пояснила, що дуже втомилася. Її хлопець повернувся пізно з якогось заходу, вона вже була в ліжку. На ньому була краватка, яку вона йому подарувала. Він приніс пляшку шампанського, відкоркував її й запитав, чи Катаріна вийде за нього. Він стояв обіч ліжка. Вона не зобов'язана одразу відповідати, сказав він, тримаючи в руках бокал.

Цієї ночі вона пішла до ванної, сіла там на підлогу в душовій кабіні й увімкнула гарячу воду, яка лилася на неї так довго, що мало не обпекла шкіру. «Воно нікуди не зникне», – подумала вона. Катаріна знала це ще в школі. Тоді вона називала це фоновим

радіаційним випромінюванням на кшталт мікрохвиль, які наповнюють Усесвіт. Вона тихо заридала, тоді їй дещо полегшало й вона відчула сором через свою поведінку.

– Нам треба буде наступного тижня відвідати моїх батьків, – сказав він за сніданком.

– Я не поїду, – відповіла вона.

Тоді Катаріна говорила про їхню свободу й про всі ті плани, які в них іще попереду. Говорила довго про всі ті речі, які не відповідали дійсності й не мали до них жодного стосунку. Спека літньої днини проникала крізь прочинене вікно, вона ж більше вже не розуміла, що правильно, а що – ні.

Якоїсь миті в неї більше не залишилося слів. Тож вона підвелася й прибрала стіл, на який він наклав. Почувалася зраненою, порожньою й дуже втомленою.

Вона знову лягла в ліжко. Коли почула, як він плакав у сусідній кімнаті, встала й пішла до нього. Вони ще раз переспали так, начебто це щось означало, хоча насправді це вже нічого не значило й не було жодною обіцянкою.

Після обіду вона спакувала свої речі до двох пластикових пакетів. Ключі від квартири залишила на столі.

– Я не та людина, якою хочу бути, – мовила тоді. Він навіть не глянув у її бік.

Вона пройшла повз університет, потім по випаленій траві у садку вийшла на алею й попрямувала вгору до замку. Сівши на лавочку, підібгала ноги. Взуття було дуже запорошене. Зелена патина надавала куполу на замковому даху особливого блиску. Вітер змінив напрямок на східний, набрав сили. Пішов дощ.

У її квартирі стояла задуха. Катаріна роздяглася, лягла на ліжко й одразу ж заснула. Прокинувшись, почула звуки дощу, вітру та дзвонів церкви неподалік. Тоді знову заснула, а коли прокинулася, було дуже тихо.

Катаріна пішла на роботу до однієї політичної фундації. Вона супроводжувала гостей під час конференцій – політиків, підприємців, лобістів. У готелях пахло рідким милом, за сніданком чоловіки закладали краватки за плече, щоб не забруднити їх. Цей період у її пам'яті залишився дуже розмитим.

Поступово ставало краще. Директор фундації побачив її обдарування: людям вона подобалася; оскільки ж сама вона воліла мовчати, то ті говорили більше, ніж самі того хотіли б. Директор зробив її своєю заступницею. Вона його супроводжувала, писала повідомлення для преси, давала свої поради чи пропонувала тактичні кроки. Директор стверджував, що вона дуже добра працівниця, Катаріна ж вважала себе не вартою уваги, певною авантюристкою, а свою роботу – незначущою. Під час поїздок вони іноді спали разом – так, начебто це частина обов'язків.

Після трьох років такої роботи почало боліти тіло. Вона й далі втрачала вагу. Коли в Катаріні був вихідний, вона була надто виснаженою, щоб з кимось зустрічатися. Її обтяжували кожна зустріч, кожен дзвінок, кожен лист на електронну скриньку. Уночі телефон завжди був неподалік її ліжка.

У проміжку між двома конференціями їй вирвали зуб мудрості. У неї стався нервовий зрив. Оскільки вона не припиняла ридання, зубний лікар вколов їй заспокійливе. Воно ж виявилось надто сильним, тож Катаріна знепритомніла й отямилася вже в лікарні.

Вона підвелася. На ній була лише лікарняна сорочка, яка залишала спину відкритою. На вікні висіла жовта фіранка. Згодом до палати зайшов психолог. Він був спокійний та делікатний. Катаріна довго з ним розмовляла. Він зауважив, що вона надто сильно реагує на інших, тож мусила б бути обережнішою сама із собою й збагнути, що й вона унікальна людина. Якщо продовжуватиме в тому ж дусі, можуть виникнути проблеми.

Тижнем пізніше Катаріна звільнилася з фундації.

Через чотири місяці після зриву їй зателефонував директор. Він питав, чи їй, бува, не полегшало. Одне підприємство в Берліні шукає прес-секретаря, тож він запропонував її кандидатуру. То молоді люди, якась ІТ-компанія. Можливо, їй це зацікавить, у будь-якому разі він бажає їй щастя.

Вона знала, що знову мусить працювати. Дні втратили свій ритм. Тож зв'язалася з фірмою, а вже через тиждень вилетіла до Берліна. Вона вже не раз була в цьому місті, але знала лише урядовий квартал, конференц-зали та бари з кондиціонером.

Керівник фірми був молодший за неї, мав дуже білі зуби та голубі очі. Він показав їй, як працює застосунок, який розробила його компанія. Він провів їй екскурсію приміщеннями, співробітники теж були дуже юними, більшість витріщалася на монітори.

Увечері в готелі Катаріна підсунула м'яке крісло до відчиненого вікна, зняла туфлі й виклала ноги на підвіконня. Вогні світлофора освітлювали то червоним, то зеленим кольором дерева перед будівлею. У квартирі на другому боці вулиці спалахнуло світло, вона побачила книжкові полиці та картини, а на підвіконні між фіранками стояла біло-голуба ваза. Кімната пахла липами та каштанами, які росли перед вікном, та дизельним паливом таксі, що стояли внизу біля входу.

Наступного ранку вона полетіла назад. Катаріна думала про свого першого хлопця, про їхню подорож до Провансу, а тоді вздовж узбережжя й через Піренеї, аж до Іспанії. То була її перша велика поїздка. Потяг їхав повільно, зупинявся кожні півгодини на вокзалах, на яких ніхто не заходив і не виходив. Поля троянд та лаванди обабіч колії, країна, яскрава та дружня. Вона поклала голову на коліна свого хлопця. Так не могла бачити море, хоча добре знала, де воно було.

Коли літак приземлився, вона не вставала зі свого місця. Хтось їй сказав, що вона мусить покинути судно. Катаріна кивнула у відповідь. Прямуючи крізь зали аеропорту, змерзла. Вона сіла в таксі, на панелі приладів були приклеєні фото жінки в хустці та

хлопця у футбольній формі. Машина їхала через міст, Рейн широко розливався під сонцем.

Катаріна почала працювати в ІТ-компанії в Берліні. Робота проста: повідомлення для преси, інтерв'ю, іноді обід із клієнтами. Вона була єдиною жінкою на весь офіс. Якось вона побачила на моніторі одного зі співробітників своє фото – хтось припасував її голову до голого жіночого тіла. Час від часу один програміст намагався з нею фліртувати. Але вона нікуди не виходила. Їй було краще самій.

Лист обласного суду був надрукований на дружньому до довкілля папері. У ньому йшлося, що її викликають на п'ять років на посаду народної засідательки. Вона набрала зазначений у шапці листа телефонний номер і повідомила, що це якесь непорозуміння й що в неї на це немає часу. Чоловік з іншого боку лінії відчутно нудьгував. Вона може спробувати відмовитися від цих обов'язків. Його голос звучав так, начебто йому часто доводилося повторювати цю фразу. Вона може відмовитися від служби, якщо є членом ландтаґу, бундестаґу, бундесрату чи Європарламенту². Або якщо вона лікарка чи медична сестра. Так сказано в законі про судоустрій, вона може там усе прочитати. Якщо ж вона й далі вважає, що має підстави для відмови, то може написати листа, і тоді суд, заслухавши прокурора, ухвалюватиме рішення.

Катаріна звернулася до юриста ІТ-компанії. Той сказав, що в неї нема шансів.

На перше ранкове засідання вона прийшла надто рано. Охорона перевірила її посвідчення. Їй не одразу вдалося відшукати потрібний зал. Вартовий прочитав її повістку, кивнув головою й відчинив нарадчу кімнату поруч із залом судових засідань. Вона повинна зачекати тут. Катаріна сіла за стіл. Згодом прийшов суддя. Вони поговорили про погоду й про її роботу. Суддя повідомив, що сьогодні слухатиме справу про завдання тілесних ушкоджень. Другий народний засідатель з'явився вже перед самим початком

засідання. Він викладав в училищі. То була вже п'ята його справа, повідомив він.

Кілька хвилин по дев'ятій вона зайшла крізь бокові двері до зали суду. Усі підвелися. Суддя повідомив, що судове засідання відкрито й що спершу до присяги запрошують народну засідательку. Тоді він голосно читав текст присяги, речення за реченням. Катаріна мусила їх повторювати, тримаючи при цьому піднятою праву руку. Перед нею лежав аркуш паперу з цими реченнями, надрукованими великим шрифтом. Опісля всі сіли. Обвинувачений сидів поруч свого захисника, вартовий читав газету. Глядачів не було.

Суддя привітався з адвокатом і прокурором. Він запитав обвинуваченого, коли той народився й де зараз проживає. Чоловік останні чотири місяці провів у слідчому ізоляторі. Секретарка все записувала до протоколу. Вона сиділа обіч Катаріни, її почерк був нерозбірливим.

Жінка-прокурор підвелася й зачитала обвинувачення. Чоловік навмисно завдав тілесних ушкоджень своїй дружині. Захисник обвинуваченого повідомив, що його клієнт поки «не бажає вступати в дебати». Суддя попросив вартового запросити жінку-свідку.

Свідка сіла, поклавши свою сумочку на підлогу. Вона не зобов'язана свідчити, адже є дружиною обвинуваченого, та все ж, якщо вона таки вирішить давати свідчення, то вони повинні бути правдивими, проінформував її суддя.

– Усе сталося через жовту записку, – сказала жінка.

Її чоловік писав їй записки. Він так робив уже багато років. У нього в кишені завжди була пачка цих жовтих папірців, які можна було наклеювати. Він писав у записці, що вона мусить зробити, поки він буде на роботі. На посуд клеїв записку «ПОМИТИ», на одяг – «ПОЧИСТИТИ», на холодильник – «СИР» або ще щось, що їй треба було придбати. Він усюди розклеював ті жовті папірці. Якоїсь миті вона не змогла більше цього терпіти. Жінка сказала чоловікові, що більше не може зносити ці жовті листочки, адже сама знає, що їй робити. Але він не відреагував і далі наклеював записки. Він,

працюючи цілий день, теж повинен дбати про господарство, казав він.

– Дурна, мов пень, – то були його улюблені слова стосовно неї. Вона ні на що не здатна, повторював він щодня, ні на що не здатна.

Вона не могла народити дитину – цим він дорікав їй раніше. Вона носила цей біль багато років. А згодом звиклася, та й він зараз воліє про це мовчати.

Літо вони майже завжди проводили за містом, а саме в маленькому дачному містечку між автобаном та аеропортом. У них там був будиночок. Навіть про сад йому доводиться піклуватися, казав він їй. Лише раз вона «самотійно» купила на фермерському базарі сині квіти й посадила їх у садку. Він їх виполов. З його слів, вони туди не пасують.

Суддя гортав акти. Її чоловіка засуджували вже чотири рази, адже він її бив. У лікарні одразу ж викликали поліцію. Востаннє вдарив її веслом надувного човна. Тоді його засудили умовно. Саме тому під час слухання цієї справи він перебував під арештом, адже якщо його визнають винним, то умовне покарання можна буде скасувати.

– Знаєте, коли він вип'є, то більше сам не свій, – сказала його дружина. – Він добрий чоловік, але пияцтво, воно його зіпсувало.

Того дня, коли, власне, сталися події, які розглядав суд, вони смажили м'ясо в саду. У гості прийшли сусіди. Вони виклали на гриль ковбаски. Її чоловік сидів разом із сусідами за столиком на вулиці. Вони спілкувалися й пили пиво. Вона ж пішла на кухню по хліб. Тоді знову повернулася до гриля. Сталося «якось дивно». Жінка слухала, що говорив її чоловік, але раптом втратила інтерес до ковбасок. Вона бачила, як вони лопали, як жир крапав на вугілля й м'ясо підгоряло. До неї підійшов чоловік і почав кричати, що вона не здатна навіть посмажити м'ясо на грилі, а тоді вдарив її рукою в потилицю. Та їй було байдуже, вона не реагувала, їй просто все було абсолютно байдуже. Тоді він ко́пнув ногою гриль. Вугілля висипалося й обпекло їй ногу та ступню. До лікарні її відвезли

сусіди. Чоловік її не супроводжував. На місці опіків залишилися незначні рубці.

– Нічого страшного, – констатувала жінка.

Суддя зачитав уголос рапорт про надання першої допомоги в лікарні. Так, усе правильно, підтвердила жінка. Тоді суддя запитав іншого засідателя й Катаріну, чи в них, бува, нема запитань до жінки. Інший народний засідатель заперечно похитав головою. Катаріна зблідла, їй було страшно, її голос міг її зрадити.

– Про що ви думали, коли вам усе було байдуже? – запитала Катаріна.

Жінка підвела голову й глянула на неї. Їй знадобився певний час.

– Про нашу машину, – відповіла вона.

То було їхнє перше авто. Вони тоді ще були дуже юними, тільки-но шість місяців, як одружені. Вони купили вживане авто в одного торговця. Машина була для них надто дорогою, тож вони взяли позику. Голубий «фольксваген жук» з люком на даху та хромованим бампером. Першого дня вони разом мили його на заправці, пілососили й полірували лак. Опісля пішли спати, а наступного ранку стояли поруч біля вікна їхньої квартири й дивилися на автомобіль, що внизу на вулиці вилискував на сонці. Він обійняв її плечі. Про це вона тоді думала. Вона хотіла, щоб у нього все було добре, хотіла, щоб у нього було гарне життя, хотіла жити для нього.

Катаріна глянула на жінку, а жінка – на Катаріну. Катаріна заплакала. Вона плакала, бо історія свідки була її власною історією, бо вона розуміла життя жінки, бо самотність проникла до всіх справ. Ніхто більше не брав слова.

Адвокат підвівся. Він спокійно повідомив, що вимушений подати *невідкладну заяву*. Суддя кивнув. У суді оголосили перерву на годину.

У нарадчій кімнаті суддя повідомив, що адвокат заявив про відвід Катаріни через *підозру наявності упереджених думок*. Якщо таку заяву задовольнити, то вся справа лопне, адже заміни засідателям немає. Суддя сів за стіл. У цю мить він виглядав дуже втомленим.

Чи могла б вона вибачитися, запитала Катаріна, адже їй дуже прикро.

– Це не допоможе, – сказав суддя. – Ідіть випийте кави й заспокойтеся.

Катаріна разом з іншим засідателем пішли до судової їдальні. Таке буває, сказав інший засідатель, їй не треба себе в чомусь обвинувачувати. Хтось поставив тарілки та горнятка на стіл-візочок.

– Я не можу тут залишатися, – мовила Катаріна.

Вони попрямували сходами та коридорами, а тоді вийшли на вулицю.

Коли судове засідання продовжили, адвокат підвівся й зачитав свою заяву. Суддя теж має право на почуття та на їх прояв, сказав він. Адже закон потребує людей, а не машин, які виносять вироки щодо вини. Але засідателька, якій оголошено відвід, реагувала надто емоційно. Для об'єктивної третьої сторони вона видається не зовсім нейтральною, віддаленою чи незаангажованою. То була складна заява. Адвокат цитував багато постанов суду. Знову й знову він називав Катаріну *народною засідателькою, якій оголошено відвід*.

У нарадчій кімнаті Катаріні довелося писати пояснювальну записку, три-чотири речення. Вона повинна сама пояснити, чи може бути об'єктивною, сказав суддя. І писати треба правду. Сонячне світло проникало крізь високі вікна. Інший засідатель пив каву з пластикового стаканчика.

Адвокат має рацію, написала Катаріна, вона не може бути об'єктивною.

Рішення про арешт обвинуваченого скасували, його звільнили. Чотири місяці по тому він завдав своїй дружині удару молотком у голову. Вона померла на шляху до лікарні. Газети опублікували її фото.

Катаріна написала довгого листа до Міністерства юстиції. Вона хотіла, щоб її викреслили зі списку народних засідателів і звільнили

від несення цього почесного обов'язку.

Суд відхилив її прохання.

Не той бік

До берега озера від зупинки трамвая було недалеко. Вони мали намір провести там день. Спершу почули лише гудіння мух.

– Зупинися, – сказав він і взяв її за руку.

Чоловік лежав обличчям до землі. Ніхто не кричав, і нічого не відбувалося. Спека й далі стояла, вигоріла трава, вітер. Тільки окремі деталі ставали гострішими: злипле чорне волосся мертвого та мухи, які були синьо-зеленого кольору й дуже прудкими.

* * *

Раніше Шлезінґер був добрим адвокатом.

– Захист клієнта в кримінальному процесі, – любив повторювати, – це боротьба Давида з Голіафом.

Він завжди вірив у те, що обирає правильну сторону. Тривалий час справи йшли добре. Він заснував власну контору, був успішним, йому довіряли все більші справи. Та якось він захищав чоловіка, якого обвинувачували в насиллі стосовно власних дітей. Його виправдали, адже доказів для обвинувального вироку було недостатньо. Чоловік поїхав додому, де запхав свого дворічного сина в пральну машину й запустив її.

Шлезінґер почав пиячити. Але в нього був багатий досвід, він знав суддів та прокурорів, тому довго на це не звертали уваги. У перервах між судовими засіданнями він випивав у туалеті з маленьких пляшечок трав'яні настоянки. Він брехав своїм клієнтам, казав, що зможе їх «відмазати», добитися для них виправдання чи м'яких вироків. Ті йому вірили й платили гроші, адже він здобув собі колись добре ім'я, до того ж вони залюбки вірили кожному, хто обіцяв їм свободу. Шлезінґер не виписував квитанцій та не сплачував податки. Коли в процесі щось ішло не так і покарання

було надто суворим, він закидав своїм клієнтам, що ті, мовляв, самі винні, адже не повідомили йому всіх подробиць. Певний час йому вдавалося так триматися на плаву. Але з якогось моменту до нього перестали звертатися, адже він програв надто багато процесів і вже із самого ранку тхнув алкоголем.

Дружина Шлезінгера довго все це терпіла. Коли ж нарешті сказала, щоб він покинув її дім, він поставився до цього з розумінням. Обоє дітей залишилися з матір'ю. У ході процесу розлучення він не обвинувачував нікого у своєму провалі. Це було не в його стилі.

Він заробляв на життя дрібними справами про ворожнечу між сусідами, бійки в барах чи збут наркотиків – його клієнтами були вуличні дилери, які тримали в роті пакетики з героїном і намагалися їх проковтнути, коли їх переслідувала поліція. Вечори він проводив у брудному китайському ресторані. Майже щоночі сидів там у службовому приміщенні й грав у карти. Раніше він захищав людей з ігromанією, нервових, дуже вразливих, які ніяк не хотіли дорослішати. Тепер він розумів, чому вони почувалися впевнено лише за ігровим столом. Тут панували чіткі та прості правила, і, поки тривала гра, на цілому світі існували лише ця кімната й карти.

У китайців за столом завжди сиділи один-два професійні гравці. Шлезінгер знав, що в нього немає шансів на виграш. Коли ж пізніше він усе чітко розумів або ж дуже напивався, то усвідомлював, що він став таким же, як й інші залежні люди: він хотів програвати.

Раніше Шлезінгер мав добрий вигляд і був популярним серед жінок. Зараз же до нормальної ваги йому бракувало п'ятнадцяти кілограмів, а костюми на ньому висіли. Він спав на дивані в канцелярії, а душ брав у крихітній ванній кімнаті позаду офісної кухоньки. Секретарку звільнив. Він уже давно вважав себе втраченою людиною.

Шлезінгер досі перебував у списку адвокатів, який був у слідчих суддів. Кожні три місяці він виходив на обов'язкове чергування. Він

тоді мусив бути досяжним за будь-яких обставин на той випадок, коли затримують когось, хто не знає інших адвокатів і звернеться до нього. Здебільшого мобільний мовчав, але якщо таки дзвонив, то це були дрібні справи, які не приносили грошей. Але цієї ночі сталося інакше. Суддя повідомив телефоном, що йдеться про вбивство. Обвинувачену підозрювали в тому, що вона застрелила свого чоловіка. Він, суддя, дав дозвіл на арешт через убивство ще два дні тому. Обвинувачену затримали вчора й годину тому привели до нього. Вона потребує захисника, якого може запропонувати суд. Шлезінґер сказав, що зараз приїде, і поклав слухавку.

Він кинув оком на годинник. Було пів на другу ночі. Він заснув в одязі. Сорочка засипана сигаретним попелом, на підлозі розкидані порожні пляшки. Він попрямував у ванну, де взяв холодний душ. На дні шафки для одягу Шлезінґер знайшов штани. Свіжої сорочки не було, тож він одягнув лише светр-водолазку. У «Макдональдсі» за два будинки від його канцелярії купив каву в картонному стаканчику, зловив таксі й поїхав на вулицю Турмштрассе, де розташовувався кримінальний суд.

Шлезінґер знав суддю вже двадцять років. Поки чекали, говорили про колишні провадження. Суддя скаржився, як і щоразу: поліція приводить обвинувачених до нього виключно серед ночі.

– Ідіть до жінки, пане Шлезінґер, – сказав суддя, – а тоді все між собою вирішимо. Мені здається, що в цієї справи немає перспектив. Ось, візьміть ордер на арешт і поговоріть з нею.

Вартовий пропустив Шлезінґера крізь низькі двері, а тоді попрямував з ним донизу крутими та вузькими сходами. Під будівлею суду пролягав величезний лабіринт погано освітлених ходів, які поєднували в'язницю із залами судових засідань. В органах юстиції це місце називали *катакомбами*. Вартова відчинила одну з камер тимчасового тримання, повітря там було затхлим, смерділо потом, їжею та холодним димом сигарет. Затримані обписали стіни

обсценними малюнками та висловлюваннями різними мовами. Шлезінґер знав це приміщення та й усю ситуацію. Він проходив крізь це вже сотні разів.

Він представився жінці й сів. З ордера на арешт він знав, що їй 43 роки. Очі світло-зелені, вбрана була в бежеве плаття та чорні туфлі.

– Я не вбивала свого чоловіка, – промовила вона з інтонацією, немов говорила про погоду.

– Добре, але, на жаль, це нічого не вирішує, – відповів Шлезінґер.

– Питання в тому, чи прокуратура назбирала достатню кількість доказів, щоб переконати суд.

– Мені можна йти додому? – запитала жінка.

«Їй тут не місце, – подумав Шлезінґер, – як, зрештою, й усім іншим».

– Боюся, ні. Суддя позавчора отримав акти й видав ордер на ваш арешт. Саме тому вас затримали. Він зараз запросить нас до себе, там прочитає ордер на арешт і запитає вас, чи маєте що на це відповісти. Якщо ви не зможете одразу ж спростувати підозру, то до початку судового процесу перебуватимете в слідчому ізоляторі.

– А що я повинна сказати судді?

– Спершу нічого. Ми не знаємо, які докази в слідства. Як тільки в мене будуть дані, відвідаю вас в ізоляторі. Ми все розглянемо, а тоді подумаємо, що можна зробити. Станом на зараз кожне ваше речення – ризик. Ви щось говорили поліції?

– Так, я розповіла поліцейським усе, що знаю. Я не винна.

Жінка глянула на Шлезінґера й усе зрозуміла.

– Напевно, усі так кажуть.

– Так, усі. І це тут не викликає ні в кого жодних емоцій.

Вони говорили, поки до камери не зайшов вартовий і повідомив, що їхній час вийшов.

Суддя запитав ім'я жінки, тоді зачитав ордер на арешт і свідчення стосовно обвинуваченої. Говорив монотонно й швидко.

– Труп вашого чоловіка знайшли двоє молодих людей біля озера, – сказав він. – Його вбили пострілом у потилицю. Пістолет лежав біля вбитого. Чи куля в голові вашого чоловіка була випущена з цього пістолета, поки не встановлено, але попередній огляд зброї дає підстави так вважати. Згідно з вашими свідченнями поліцейським, пістолет належить вам. Ви отримали його в спадок від батька. На виявленій зброї, на кулях у магазині та на гільзі в траві були ваші відбитки пальців. Слідчі опитали ваших сусідів. Усі повідомили, що ви та ваш чоловік часто сварилися. Іноді ваші крики були настільки гучними, що сусіди були змушені скаржитися до управителя будинку. За два тижні до смерті ваш чоловік застрахував своє життя на понад 800 000 євро на вашу користь. На час убивства у вас немає твердого алібі. Удома були тільки ви – так принаймні ви сказали поліції.

Суддя на мить замовк. Тоді закрив теку й глянув прямо на обвинувачену.

– Я можу коротко підсумувати: у вас були мотив, нагода й зброя. До того ж у вас немає алібі. Ви не зобов'язані зараз щось говорити на висунуті стосовно вас обвинувачення, але ви, звісно ж, маєте право висловлюватися й зробити свій внесок до збору доказів. Можливо, ви вже навіть обговорили це з вашим захисником. Що скажете на це?

– Моя клієнтка не бажає висловлюватися, – промовив Шлезінґер.

– Гаразд, тоді ордер на арешт залишається без змін, – сказав суддя.

– Я закликаю суд вберегти мою клієнтку від утримання в слідчому ізоляторі, – заявив Шлезінґер. – У неї немає попередніх судимостей, до того ж половину свого життя вона мешкає тут. У неї квартира в Берліні, і вона вже дванадцять років працює у відділі закупок фірми модного одягу. Ми могли б внести заставу. Існує також можливість вилучення паспорта...

– Ні, пане адвокате, – обірвав його суддя. – Якщо я правильно пригадую висловлювання вашої клієнтки під час допиту в поліції, у

неї ціла низка контактів за кордоном. Її батьки живуть в Америці, дочка – в Італії. У разі винесення судом обвинувального вироку їй загрожує настільки висока міра покарання, що не може не стимулювати до втечі. Я відхиляю ваше клопотання про домашній арешт.

Жінка, що вела протокол, сиділа біля судді за маленьким столиком. На цих словах вона внесла в комп'ютер два речення.

– Чи будуть у вас інші клопотання, пане Шлезінґер? – запитав суддя.

– Я вимагаю перевірки законності затримання під час усного судового процесу, а також призначення мене адвокатом. Окрім того, внесіть у протокол, що я вимагаю одержання всіх наявних документів у справі.

– У вас вони є? – запитав суддя жінку, яка вела протокол. Та ствердно кивнула. Суддя продовжував диктувати: «Суд ухвалив рішення та оголосив таке: призначити доктора Шлезінґера адвокатом обвинуваченої в цій справі». Секретарка видрукувала текст, який підписав суддя.

– Я вже поговорив із призначеним прокурором, – сказав він Шлезінґеру. – Ви можете забрати документи.

Суддя звернувся до вартового:

– Будь ласка, відведіть обвинувачену.

– Дозвольте зробити особисте зауваження? – запитав суддя Шлезінґера, коли вони залишилися наодинці в кімнаті.

– Звісно, – відповів той.

– Ми знаємо один одного вже багато років. Будь ласка, не ображайтеся, але вигляд у вас жахливий і від вас тхне алкоголем. Вам треба виспатися й нормально поїсти.

– Так, дякую, – відповів Шлезінґер. Він узяв теку з документами під пахву, попрощався й поїхав на таксі назад до канцелярії. Тим часом настало пів на четверту ранку.

Шлезінґер знав чоловіка, що стояв перед входом у будинок. Його звали Яссер. То був елегантно одягнений алжирець, який вибивав з людей заборговані гроші. Шлезінґер захищав його багато років тому. Яссера тоді обвинувачували в тому, що він завдав у клубі тяжких тілесних ушкоджень трьом росіянам-тілоохоронцям. Ті тоді пролежали в лікарні кілька тижнів. Кожен із трьох чоловіків був удвічі більшим за Яссера, у них були ножі, електрошокери та бейсбольні битки, а в Яссера – лише кулькова ручка. Яссер потрапив до слідчого ізолятора лише через те, що відвідувачі клубу заявили, ніби ініціатором бійки був він. Пізніше, під час судового процесу, троє росіян раптом повідомили, що це вони розпочали бійку. Яссера виправдали.

– Привіт, Яссере, – привітався Шлезінґер.

– Мені дуже шкода, пане адвокате, – сказав Яссер. Він був у тонких шкіряних рукавичках. – Це китайці. Ви знаєте правила.

– Так, – відповів Шлезінґер.

– У вас є гроші, які ви їм заборгували?

– Ні.

– Ви п'яні? – запитав Яссер.

– Аніскілечки. Я був у суді.

– Буде боляче, – промовив Яссер. Тоді сильно вдарив Шлезінґера в живіт. Коли той зігнувся, Яссер вдарив його коліном, роз'юшив носа, завдавши водночас удару по нирках. Шлезінґер упав на землю.

– Мені дуже шкода, – озвався Яссер.

– Так, – відповів Шлезінґер. Його обличчя заливала кров. Ніс був зламаний. Він знав, що це ще не кінець. Яссер пізніше зробить фото й надішле його китайцям. Вони ніколи нікому не довіряли, тож вимагали доказів кожного вчинку. Яссер кóпнув Шлезінґера в обличчя. Той знепритомнів.

Шлезінґер прокинувся на дивані в канцелярії. На його обличчі лежав скручений рушник з льодом, вода затікала до вух, а його светр був мокрим на грудях. З офісної кухні вийшов Яс-сер,

тримаючи в руках горнятко кави. Він приставив до дивана крісло й сів біля Шлезінґера.

– У вашого офісу не найкращий вигляд, – заговорив Яссер.

Шлезінґер спробував підвестися. Але все марно.

– Не вставайте, – сказав Яссер. Він пив каву. – Ви мені подобаєтеся, пане адвокат. Але ви мусите заплатити. Китайці хочуть, щоб наступного разу я відтяв вам палець на нозі. І так буде щоразу, усе більше й більше. Пальці на ногах, потім на руках, тоді руки, ну, і так далі. Ви ж самі все знаєте...

– Знаю, Яссере.

– Я бачив якийсь фільм, у якому люди завжди повторювали: «*Нічого особистого*». Я тоді цього не розумів. Адже все життя – штука *особиста*. Та все ж я не маю нічого проти вас.

– Я знаю.

– Ви роздобудете гроші? – запитав Яссер.

– Гадаю, так, – відповів Шлезінґер.

– Я можу дати вам лише тиждень, – сказав Яссер. – Ви це розумієте?

Шлезінґер кивнув.

– Повторіть.

– Один тиждень, — сказав Шлезінґер. Він боявся, що знову знепритомніє.

– Вам треба зав'язувати з пияцтвом.

Яссер підвівся й поставив горнятко з-під кави на стілець.

Шлезінґер заплющив очі.

– Документи я поклав на ваш письмовий стіл. Поки ви були непритомні, я їх переглянув.

Шлезінґер знав, що Яссер не вмів читати. То був мудрий чоловік, але він ніколи не відвідував школи.

– Це не той бік, – сказав Яссер.

Шлезінґер не второпав, що той сказав. Він потребував сну. Яссер тим часом одягнув пальто.

– Принесіть гроші китайцям, як тільки матимете. Або зателефонуйте мені, мій номер у вас є, – сказав він.

Шлезінгер іще чув, як Яссер зачинив двері ззовні, а тоді заснув.

Наступного ранку він поїхав до екстреного приймального відділення лікарні. Його голову, тулуб та нирки обстежили на рентгені. Йому пощастило, сказав лікар. Адвокатові виписали знеболювальне, на ніс та забій на лобі наклали пов'язку.

Шлезінгер поїхав у ломбард, де заклав годинник, який подарувала дружина на десяту річницю весілля. Опісля пішов до китайського ресторану та заплатив борг. Китаєць тричі перераховував гроші, тоді сховав їх до кишені, а Шлезінгер повернув боргову розписку.

– Заходьте до нас знову, – сказав господар. – Ми завжди раді вас бачити.

Решту дня Шлезінгер провів на дивані. Тільки ввечері підвівся, сів за робочий стіл і спробував читати документи. Літери пливли перед очима. Він знав, що життя може перевернутися дуже швидко. Ця справа була його останнім шансом. «Звісно, – роздумував він, – я лише випадково призначений адвокат, але це серйозна справа і я можу її виграти». Він вжив іще дві знеболювальні таблетки, одягнув старі джинси та футболку й до п'ятої ранку прибирав канцелярію. Шлезінгер вилив до вмивальника вміст пляшок із-під шнапсу, зібрав по кімнатах сміття й виніс п'ять великих мішків на смітник. Далі попилососив, почистив ванну й туалет, розклав брудний одяг до двох валіз, щоб віднести його до хімчистки. Опісля поскладав стоси паперу на столі, а тоді знову ліг на кілька годин на диван.

Наступного дня він поїхав до ізолятора. Його вигляд налякав клієнтку, але він запевнив її, що нічого страшного: він потрапив до автомобільної пригоди. Тоді Шлезінгер зачитував уголос протоколи слідчих дій. Усе свідчило проти неї. Бізнес її чоловіка загрузнув у боргах. Він прогорів на спекуляції акціями та опціонами. Банківські кредити він більше не міг обслуговувати, за позику на квартиру набігла серйозна пеня. Він не зміг стерпіти фінансовий провал,

відповідальність за бізнес його *доконала*, розповідала клієнтка. З цієї причини вони сварилися все частіше. Зброя – це правда – дісталася їй від батька. Він навчив доньку підтримувати її в робочому стані. Після смерті батька вона кілька разів чистила пістолет, який зберігала в шухляді в спальні. Це все вона розповіла поліції. Більше нічого не знала.

У магазині канцелярських товарів Шлезінґер попросив зробити збільшені копії фотографій з актів, почепив їх на стіні своєї канцелярії й годинами не зводив з них погляду. Він не розумів, що саме мав на увазі Яссер. Він знову й знову перечитував документи, аж поки не вивчив їх майже напам'ять. Він спробував знайти прогалину в доказах, якусь зачіпку для захисту, якийсь вихід із ситуації. Після трьох тижнів він здався. На вулиці тим часом похолодніло. Настали сірі дні берлінської зими. Шлезінґер одягнув пальто й подався до китайців. Йому знову кортіло грати, напитися й забути те, ким він став.

На вході до ресторану стояв Яссер.

– Ви ж не збираєтеся туди заходити, – сказав Яссер.

– Якраз навпаки, – відповів Шлезінґер.

– Невже ви знову опустили руки?

– То була моя клієнтка. Це вона вистрілила в голову своєму чоловікові. Іншого пояснення немає. Ми програємо справу.

Яссер похитав головою.

– Ви ідіот, пане адвокат. Ходіть за мною, – сказав він.

– Куди?

– Поїмо. Ви запрошуєте.

Вони сіли до «бентлі» Яссера й поїхали до найдорожчого рибного ресторану на бульварі Курфюрстендамм. Яссер замовив устриці та біле вино, Шлезінґер – тільки рибну юшку.

– Устриці тут свіжі й дуже смачні, – сказав Яссер. – Господар особисто їх купує о третій ранку на ринку. Ви любите устриці?

– Ні, – відповів Шлезінґер.

– Усе одно скуштуйте.

– Я не хочу.

Яссер поклав устрицю на маленьку тарілочку й посунув її по столу.

– Скуштуйте, – запропонував він.

– У неї смак солі, холодної риби та металу, – поділився враженнями Шлезінґер. Він би залюбки виплюнув устрицю.

– До устриць добре пити біле вино, – відповів Яссер. – Ви ще п'єте?

– Принаймні не так багато, – сказав Шлезінґер.

– Це добре, – сказав Яссер та мовчки продовжив трапезу.

Скінчивши, він промовив:

– Це не той бік, пане адвокат. Це ж просто.

– Ви це вже казали, але я все одно не розумію, – відповів Шлезінґер. – Який іще в біса не той бік?

Яссер трішки нагнувся вперед.

– Ви заплатите?

– Так, – відповів Шлезінґер.

Годиною пізніше Яссер відвіз його до канцелярії. Шлезінґер одразу ж ліг на диван і вперше відтоді, як узявся за справу, непробудно проспав дванадцять годин.

Вісім місяців по тому почався судовий процес. Газети детально висвітлювали всю справу, для публічності вина обвинуваченої була поза сумнівом, жінка-прокурор давала одне інтерв'ю за другим.

Слідчі знайшли свідка, який розповів, як подружжя за день до вбивства посварилося в супермаркеті. Страховий агент, у якого укладали договір про страхування життя, повідомив, що чоловік, скоріш за все, перебував під тиском, був дуже нервовим. Поліцейські засвідчили, що обвинувачена реагувала з помітним

холодом, а експерт-психіатр дотримувався думки, що вона була повністю осудною.

Шлезінгер увесь процес спокійнісінько сидів біля своєї клієнтки, не ставлячи запитань і не виступаючи із заявами.

На п'ятий день судових засідань головуючий суддя сказав:

– Зі списку свідків сьогодні слухатимемо лише експерта зі зброї. На цьому процес розгляду доказів завершиться. Чи будуть якісь клопотання від учасників процесу? Може, від вас, пане адвокате?

Шлезінгер похитав головою. Суддя насупив брови.

– Ну що ж, запросіть експерта зі зброї, – звернувся він до вартового.

Експерт сів на крісло свідка й назвав свої особисті дані. Суддя нагадав, що той зобов'язаний казати правду.

– Якщо в мене правильна інформація, то ви працюєте в Кримінально-технічному інституті, – звернувся до свідка суддя.

– Так, моя спеціальність – експертиза розпізнання зброї, балістика, зброярська техніка та амуніція.

– У цій справі ви досліджували зброю та амуніцію, – сказав суддя.

– Саме так.

– Що можете нам про неї розповісти? – запитав суддя.

– Ідеться про пістолет *FN Browning HP*. Вироблений у Бельгії, у фірмі *Fabrique Nationale* в місті Ерсталь. Це один з найпопулярніших пістолетів. Вони були на озброєнні поліції та військових у понад п'ятдесяті країнах. Його виробляють з 1935 року.

– Куля, виявлена в голові жертви, випущена з цієї зброї? І чи належить знайдена гільза до цієї зброї та до цієї кулі? – запитав суддя.

– Цей *High Power*...

– *High Power*? – перепитав суддя.

– Цей *Browning* іще називають *High Power*. Так розшифровують аббревіатуру *HP* у назві.

– Дякую за роз'яснення. Продовжуйте.

– Ми стріляли з цієї зброї в чотириметровій ємності з водою. Так нам удалося отримати кулі без чужорідних слідів. Ці частини амуніції потім порівняли зі знайденою на місці вбивства гільзою та кулею в голові жертви.

– Як саме відбувається процедура?

– Коли здійснюють постріл зі зброї, на металі гільзи та кулі лишаються сліди. Це механічні сліди, що залишаються від ствола. Варто зазначити, що внутрішня поверхня каналу ствола зброї сучасного зразка не є гладенькою. На ній нанесені спіралеподібні борозни, покликані надавати кулі обертального імпульсу, щоб її політ був стабільнішим. Такі нарізи залишають сліди на кулі. На споді гільзи теж можна виявити сліди від удару бойка, сліди дна каналу ствола та відбиток викидача. Ми обстежуємо сліди за допомогою порівняльного мікроскопа. Якщо цього недостатньо, тобто ми не впевнені на всі сто, то можемо провести дослідження ще й за допомогою растрового електронного мікроскопа. Але в поданій ситуації це було зайвим.

– То що показала експертиза в цій справі? – запитав головуючий суддя.

– Я можу стверджувати з абсолютною впевненістю, що куля в голові жертви, а також гільза вилетіли зі знайденої зброї. Якщо є необхідність, можу пояснити все в деталях.

– Дякую, я все зрозумів, – промовив суддя. – Чи будуть запитання до експерта?

Жінка-прокурор заперечно похитала головою.

– Добре, тоді можете бути вільні, – сказав суддя.

– Ні, ви – ні. У мене є кілька запитань, – озвався Шлезінґер.

– Пробачте, – сказав головуючий суддя. Він був збентежений. – Досі ви нічого не запитували, пане докторе Шлезінґер, тому я... Ну що ж, прошу, ставте ваші запитання.

– Чи міг би я показати дві збільшені фотографії? Так усім сторонам процесу було б простіше слідкувати за висловлюваннями експерта. Це дві фотографії з теки із зображеннями, аркуші 14 та 15.

Обидві світлини для Шлезінґера наклеїли на картон.

– Так, будь ласка, – сказав головуючий.

Шлезінґер підвівся з крісла й поставив фотографії на стенд. Він обернув його так, щоб фото могли бачити як суддя, так і глядачі.

– Це потилиця вбитого, в якій застрягла куля, – сказав він і показав на перше фото. – Під час цього процесу ми заслухали судово-медичного експерта, який зазначив, що йдеться про *постріл впритул*. Ви самі бачите маленький чорний кружечок на шкірі довкола входу в рану. Це коло, як ми могли почути, виникло від гарячих газів, які вириваються зі ствола під час пострілу. Пороховий дим вдаряє безпосередньо довкола входу в рану, якщо ствол зброї торкався голови або був віддалений від неї лише на кілька сантиметрів. Я правий?

– Я можу це підтвердити, – сказав експерт. – На цьому фото, без сумніву, *постріл впритул*.

– Але це не може бути запитанням до експерта зі зброї, – озвалася представниця прокуратори. – Окрім того, як ви самі сказали, ми вже чули це від судово-медичного експерта.

– Зачекайте, будь ласка, – сказав Шлезінґер. – Я якраз наближаюся до запитання.

Шлезінґер указав на друге фото.

– Це одна з фотографій, яку ваші колеги зробили на місці події. Там, де знайшли труп. Галявина біля озера. Цю галявину, як уже було сказано в ході слухання справи, незадовго до події покосили. Труп лежить обличчям донизу. Ви встигаєте за ходом моїх думок? – перепитав Шлезінґер.

– Так, – відповів експерт.

– Чи бачили ви ці фотографії перед тим, як надати експертний висновок?

– Ні. Моє завдання полягає в тому, щоб досліджувати кулю, гільзу та зброю. Усі ці об'єкти мені надіслали. Фотографій я не бачив. Зрештою, вони не потрібні для моєї експертизи.

– І мені так здається. Абсолютно не потрібні. Як і ваші запитання,
– промовила жінка-прокурор. – До чого ви хилите?

– Я попрошу вас не переривати мене на кожному слові, – відповів Шлезінґер.

Він знову звернувся до експерта:

– Ви бачите на фото маленькі дощечки з цифрами 1 і 2. Номер 1 — це місце, де знайшли пістолет, номер 2 – місце, де знайшли гільзу від кулі.

– Наскільки можу судити з фото, то це той *Browning*, який надіслали мені на експертизу, – сказав експерт.

– Саме так і написано в протоколі поліції, – сказав Шлезінґер. Тоді звернувся до головуючого судді: – Чи могли б ви ненадовго надати мені зброю?

Суддя підвівся й пішов до полички позаду суддівської трибуни. З картонного ящика дістав пістолет. Він був запакований у прозорий пакет.

– Його вже обстежували, – сказав головуючий, дістав з пакета зброю й дав її Шлезінґеру.

– Дякую, – сказав Шлезінґер і поклав пістолет на стіл перед експертом.

– Це та зброя?

Експерт узяв пістолет до рук, заглядаючи водночас до свого висновку.

– Так, серійний номер той самий.

– Я на цьому не розуміюся, пане експерте. Прошу вас мені допомогти: отвір на правому боці ствола – для чого він?

– Це так званий викидний отвір.

– Поясніть детальніше.

– Коли відбувається постріл, то каретка зброї відсувається назад. Зуб викидача при цьому витягує порожню гільзу з патронника. Вона вдарається об тверду металеву частину, так званий викидач, і в такий спосіб вилітає із затвора пістолета.

– Це означає, що порожня гільза вилітає зі зброї вбік?

- Так, можна так сказати.
 - А якщо отвір розташований праворуч, то чи можна стверджувати, що й гільза вилетить управо?
 - Так.
 - Чи відома вам швидкість викидання гільзи й наскільки далеко вона відлітає?
 - Ні, це треба вимірювати.
 - Очевидно. Але чи можна сказати, що цілком реально, що гільза відлетить на метр?
 - Приблизно так.
 - Добре, адже саме так і написано у фаховій літературі.
- Шлезінґер повільно перейшов через увесь зал до великого фото.
- Ваші експертні висловлювання знайшли своє підтвердження на цьому фото. Відстріляна гільза й справді лежала на відстані близько одного метра від зброї в траві. Вона б не могла від чогось відскочити. Ми бачимо, що поблизу немає ані дерев, ані інших перешкод.
 - Усе правильно, – підтвердив експерт.
 - А тепер гляньте сюди уважніше, – сказав Шлезінґер. – Ще раз подивіться на це фото.
- Його голос тихшав. Суддя, народна засідателька та жінка-прокурор теж повернули голови до стенда з фотографіями. Шлезінґер зачекав мить, а тоді сказав:
- Ви помітили? Відстріляна гільза лежала не праворуч від трупа. Вона лежала десь на відстані метра, але з *лівого* боку.
 - Це... – півголосом промовила представниця прокуратури й стала гортати документи.
- Шлезінґер повернувся за адвокатський стіл.
- Якби чоловіка й справді застрелили ззаду цією зброєю, – сказав він, – то гільза мала б лежати справа від тіла.
 - Думаю, саме так і мало б бути, – погодився експерт.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ФЕРДИНАНД
ФОН
ШИРАХ

ПОКА РАН НЯ

ТИ НІКОЛИ НЕ ЗНАЄШ НАПЕВНО,
ХТО ВИНЕН, А ХТО НІ

1

Ландтаґ – парламент федеративної землі. (*Тут і далі прим. перекл.*).

[Повернутися](#)

2

Бундестаґ – парламент Німеччини, бундесрат – друга палата парламенту Німеччини, куди входять представники від кожної федеративної землі. Європарламент – парламент Європейського Союзу.

[Повернутися](#)